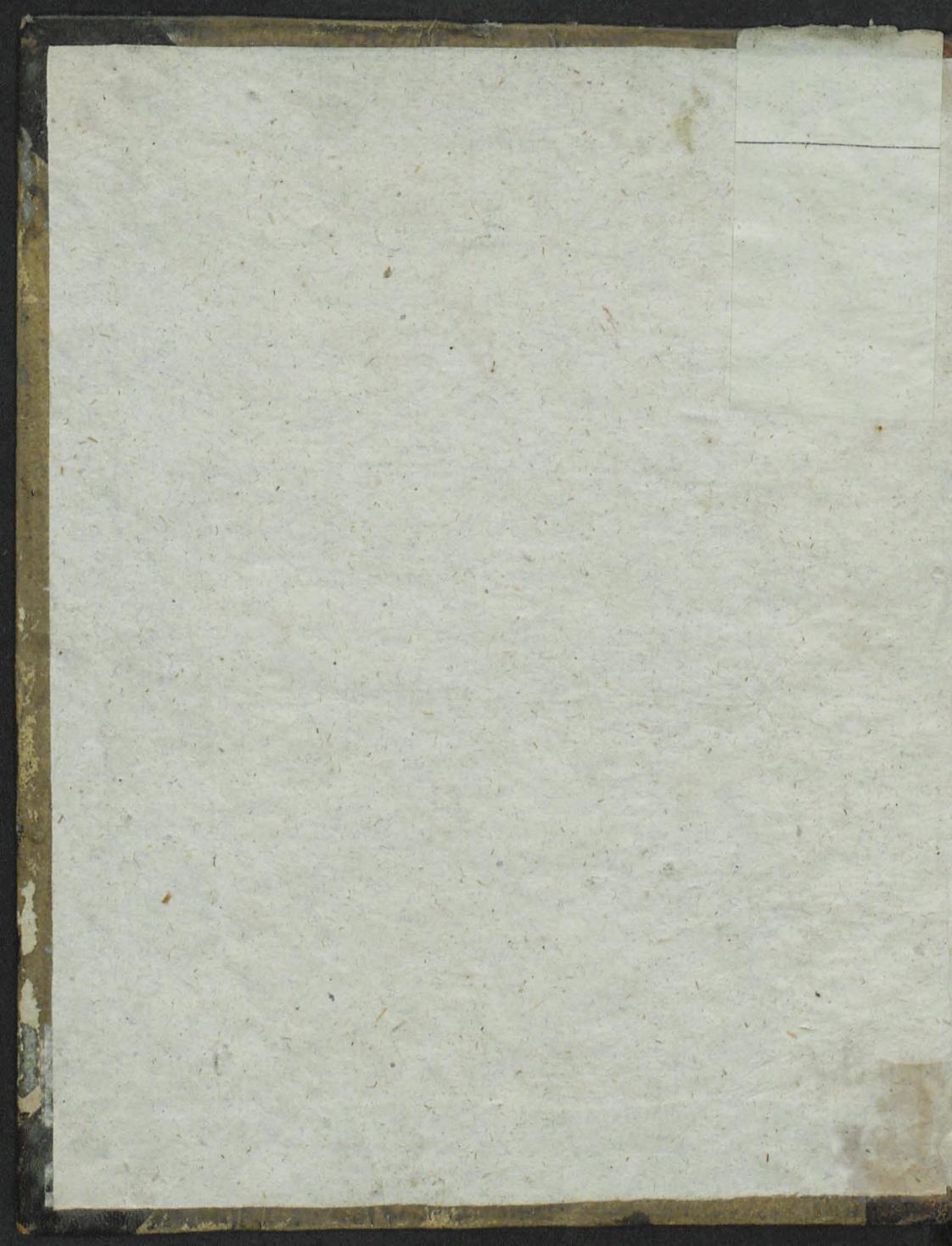
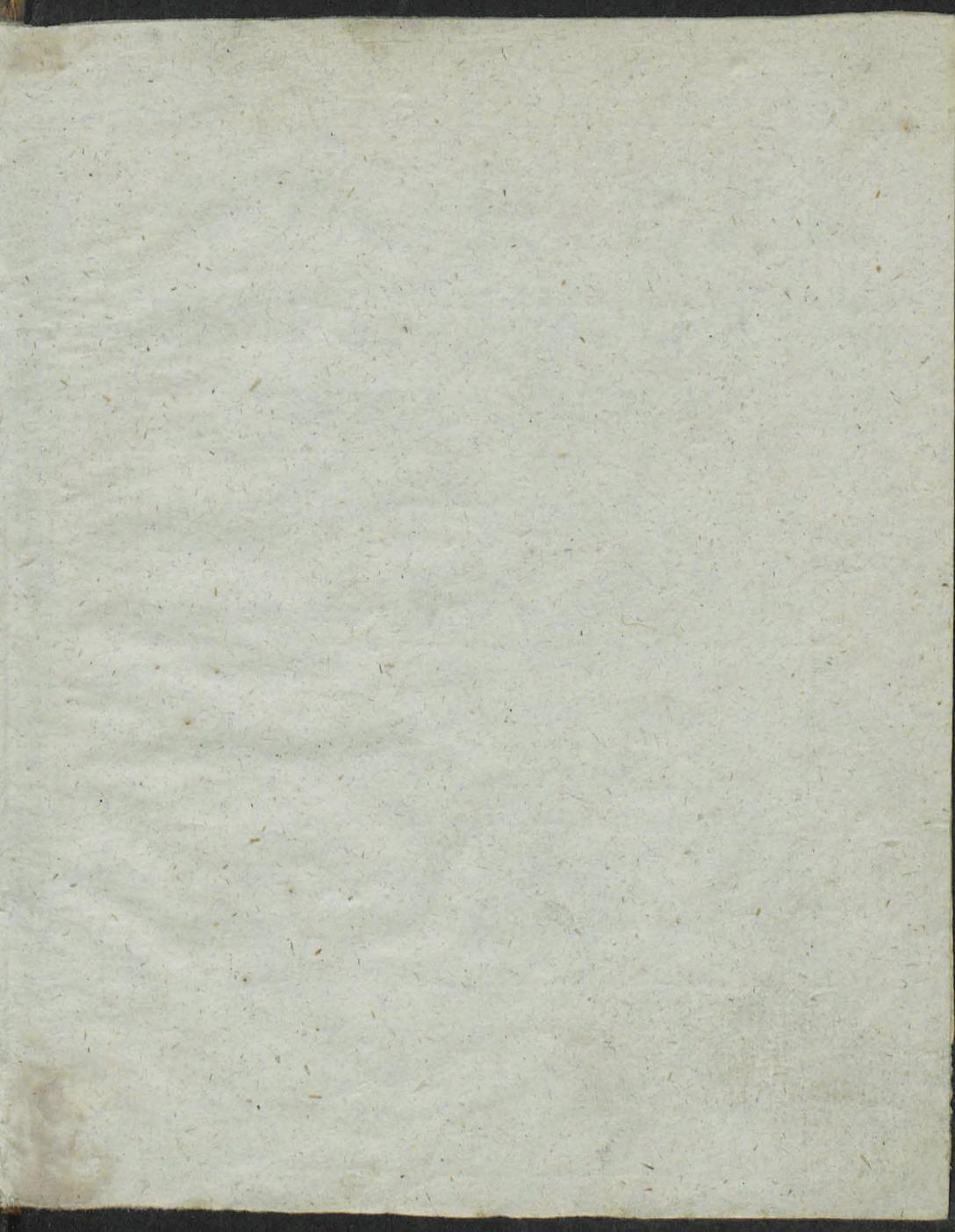

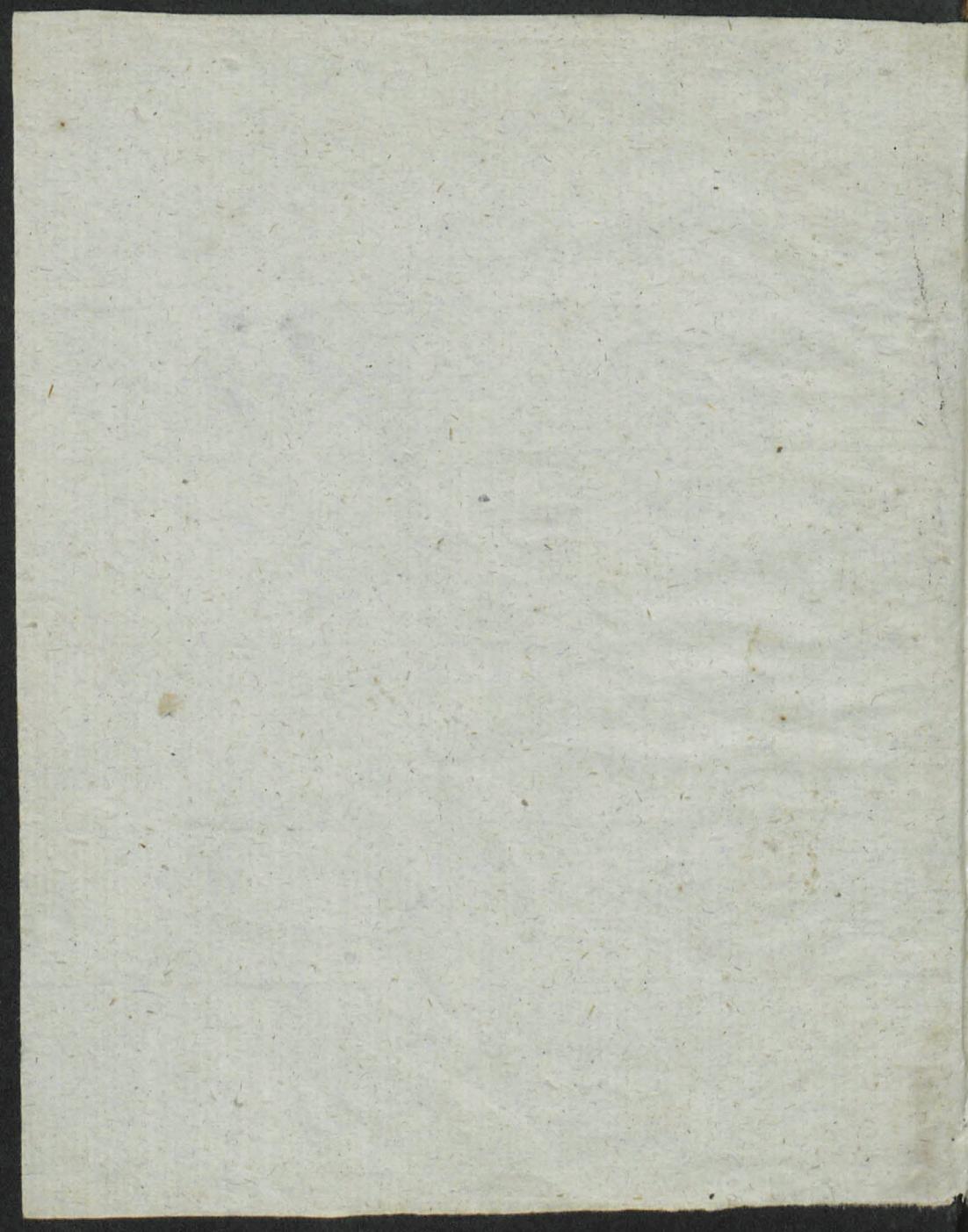
BIBLIOTEKA

Zakł. Nar. im. Ossolińskich

XVII 1,083

WZOR RZE- CZY POSPOLITEY RZADNEY:

Do Ciala czlowieczego przy-
stosowany, krotko
spisany.

Przez X. IANA JANUSZOWSKIEGO,
Archidiakonā Sądeckiego.

6.271

W KRAKOWIE,
W Drukarniēi Mikolaiā Lobā / Roku
Pānstiego / 1613.

Oddanie.

Iako wiele prze zacność, starożytność, rodowitość domu y familię wielkiej: prze zaflugi, prace, koszty; mestwem, radą, dzielnością, w wielu potrzebach Koronnych, Królom Panom swym, y Rzeczypospolitey wszystkiej, publicę y priuatim, dobrze, szczęście i y zwieczną starą oświadczonych Przodków: Taka niemniej prze własne, wrodzone, a tyczące przodków zawarte noty: prze mądrość, rosządek, baczenie: prze statek, siła, serce melekliwe: prze bogobójność, ludzkość, skłonność ku kązdemu: prze obyczaje Pánskie, wszyskiem mitę, zadnemu nie przykre: Je. M. P. Báltázarowi Prostyńskiemu z Prostyńey: ná Bábicy y Prochny Dziedzicowi: Króla J. M. Dworzáninowi, k. G. Pánu y Dobredzieiowi swemu: X. Jan Januszowski, Archidiákon Sądecki, te praca swoje mątkę, kwapijonym fiorem, w domu własnym J. M. pisana: Wzor Rzeczypospolitey rządnej, iako czas y potrzeby z sobą mosią, do Liata czlowieczego mysticę przy stosowany, widzieć, gdzie który członek w którym rządzie, co, y iako wiele sobie kądy przywłaszczyć może, y co za powinność którego; znak powołności swych Kapitańskich, y wiecznego Bogomodlctwa swego, za ochotne, mitę, y wdzieczne w domu przyjęcie, chetliwie daje, oddaje, y na wieczną pamięć daruje. W Prochny, Dzień Trzech Królow. 1613.

XVII - 1083 - IV

68

WZOR RZECZYPO- SPOLITEY RZĄDNEY, Do ciala czlowieczego przyfoso- wany, krotko spisany.

Krolestwo, ma Główę, ma Cięło.

Główą iest Krol, Ciąłem Krolestwo wszystko.

Krolestwo bowiem bez Krola Krolestwem być nie może. A iako Głowa iest nad Ciąłem wyższa / taki Krol ma zwierzchność nad Krolestwem swoim : Krolestwo zasie powinno mu deferować / iako ciało głowie. Nie głowa przecie Ciąłem / ani Cięło głowa / ale oboje wespół : a gdzie oboje zdrowych / tam y członki wszystkie zdrowe. Każde z tych jednak ma swe własności / ma swe powinności / którymi jedno drugiego ratuje / dźwiga / i rowno sie ponożę / seruatis seruandis.

Główą ma w sobie Rozum, ma Wolą,
ma Pamięć wewnętrznie: Oczy, ięzyk,
wszy, zewnętrznie.

Rozum / który iest Pánem wszelkiego / iest Rada
A 2 zdrowa /

69
zdrowa / od Bogá y nauki pochodzaca / mōdra / roż-
sadna / nieskwapliwa / wierna y státeczna / y taka
ktoraby sie pruyaćie żadney v wodzić nie dálá. Tá-
ka bowiem / iako Euripides vdáie / wiecęy / niż na-
wietże woysko / przemoc może. Rozum bowiem
wietzy niż sítá. A zátym tež Cátosć Rzeczypospo-
litey / iesli dobry : vpadek / iesli zły.

Wola / iesť chcieć y žyczyć sobie y wſyſtley Rze-
czypospolitey / Žgode / Miłosć / y Pokoy : Nád zgo-
de bowiem / iako Agesilaus v Plutarcha powiada /
broń ciežza / na nieprzyjaciela Koronnego być nie
może: Miłosć zás spolina bez broni chodzi / a we
zbroi lega: A pokoy żołnierza w domu niepotrzebu-
je. Y pewnieyże to / niż włoſci wielkie posiadáć.
Oswiadczenie zás tey žyczliwości y chcenia / iesť lá-
stá Pánska / iesť Dátek / ábo vpewnienie / Potym zi-
sczenie. Niezrázu bowiem zawsze Dátek być może.
Z czasem za occásią być może. A to wiaże serca poda-
danych / y czyni ie ochocze do wſyſtkiego / czyni y žy-
czyliwe. Gdzie tego sprzezaiu niemáš / tam niepodo-
bna przewieždż iednemu wſyſtkiego.

Pamięć / iesť Wiadomość spraw wſyſtkich / do-
mowych y postronnych / dawnieyſzych y pobližzych.
Dobrym pozyteczna / złym ſkodliwa. Bo co sie w
pamięć nryje / sama śmiercia ledwie wybiie. A iesť
by žwierciadlo iákie / w ktorym wſyſtko widzieć mo-
że co vpřezdzo / co nastepuje / y iako czemu żabiegac.

Žbyt no-

Żbyt potrzebna: Bo iest Mistrzynia wßytiego: y
nie tak predko dać sie może oßukáć. N tych trzech
stárnic Glowa mieć w sobie potrzebne: Te iest
wewnetrznie dobrze vsädzone / lácno iuż y Cialo y
Czonki moga być dobrze rządzone.

Ale ponieważ przy teyże głowie sa y drugie człon-
ki zewnetrzne/ bez których głowa być nie może: Prze-
toż sie y tym przypatrzyć nie wadzi.

Gęz/ Ktoremi vpátrowacá trzeba wßytko Cialo/
wßytkie członki / wßytko zdrowie/ całosć/ ozdobę/
potrzeby/ y niebespieczęstwá iego/ iest Senat Du-
chowny y święcki. Ten według wyroku Pańskie-
go/ iestli wßytek iest szczer/ prosty/ iasny/ pewnie Ciá-
ło wßytko iemu bedzie podobne. Z tych oczu po-
zbyc iednego / abo go zaniedbać / drugie pewnie
śwankowac lácno bedzie / a zatym vpadek. Trze-
ciego też oká nad zwyczay przydawać / przyrodzenie
nie zmiesie: y iużby to było monstrum. Dwiema glo-
wie patrzacá trzeba/ bo tak bieg od Bogá idzie. A w
gowie nie wciele sa posädzone: bo Rozum nimi pár-
trzy / a one roszadzają / y lekże w rzeczach czymia.

Zrzenica tych oczu/ iest stan Rycerstki Szlache-
ckie. Zrzenice kto obrązi / oko nakaż: Bez zrzenice
bowiem oko być nie może. Z sobą vpátruj wßytko/
y vpátrowacá maja: bo z czasem z tegoż Rycerstkiego
stanu/ Senatorstkie stolki zasiadają. A im zrzenicą
ostrzeyssy wzrok miewa / tym oko lepiej vpátruje

wszystko. Gdzie zas ktore bielimem namyslyzym zday-
dzie / tam wzrok wszystek stanieie / glowa y cielo
swantkuie. Nie darmo oka y zrzenice bárzo pilno-
wac kaža ludzie mazdrzy / kaže y rzecz samá: członek
to bowiem subtelny / ze wszystkich napotrzebniemy /
a lada prosek zwadzi. Uleczyc go zasie bárzo tru-
dno / y to z wielka bolescia y vraza Ciala wszystkiego
y Glowy. Strzedz tedy oka y zrzenice pilno trzeba:
iako skarbu nawietszego: Bo czego samo doyzrzy /
perwnejsze / niz tysiac všu abo iezykow.

Jezyk / iako miedzy Czlonkami rzecz zbytnie żyw-
wa / wola / mysl / serce / rozum Pánski / lub do zgody /
do rządow / do pokon / do sprawiedliwosci / lub do
innych potrzeb Koronnych domowych abo postron-
nych / z vst Pánskich / by z skarbnice iakiey / wykłada /
rostazuie / abo prosi / y wedlug czasu y osob responsa
daie / sa Dignitarstwa / Pieczetarstwa / Urzednicy
Koronni y Dworscy / ograniczem opłotkami koś-
ciánemi / Wiara y przysiega / iako drudzy Senato-
rowie / przestrzegac / aby nic z obrąza Miestatu
glowy zwierzchniej / nic z vblizeniem / ani z vyma-
ciala y członkow głowie podleglych / y praw ich / s-
tey y z owej strony nie bylo. Czlonek zbyt potrze-
bny / y taki / bez ktorego / ani głowa / ani ciało / ani
żadne członki obyć sie nie moga. K gdzie ten dobry /
wymowny / gladki / sprawny / ostrożny / vwożny /
madry / godny / tam wszystkim blago. Inacz
dow bárzo wiele.

Nšy / kremi Główá y Ciáló wšytko słucha / y
 słucháć ma / sa Sekretárstwá / Referendárstwá / Po-
 selstwá: Jedne do spraw / skarg / potrzeb domo-
 wych; drugie do postronnych: Czuyne / otwarte /
 wšytkim skłonne / y čierpliwe. Ná tym bowiem wie-
 le głowie y čiálu nalezy. Czytamy o Tráianie Cesá-
 rzu / že tym sobie milosć v oddanych / a slawę v po-
 stronnych ziednał až do tadi / že z konia ná drodze zsi-
 dał / vkrzywdzonych skargi słuchając y sadząc.
 Gdzie bowiem do Páná drzwi otwarte vkrzywdzo-
 nym / tam v oddanych serca niezawarte Pánu.
 Gdzie też všy ná wšytkie strony czuyne: tam sie
 przygód wiele vstrzedz może. X to iest ile do Głów.

Táž Główá, bez Ciálá byc nie može.

Ciáló tey Główý, iest Rzeczposp. wszytká.

W tey Rzeczypospolitey sa Rámioná, sa

Ręce, Nogi, żyły, krew, żoładek, włosy,

duszá, serce, kości.

Rámioná tego Ciálá / ktore ná sobie po-
 nośa čiežary głowy swoiej / sa Stárostwá pográ-
 niczne / Sady Ziemię / Podkomorskie / Commissár-
 skie / y Trybunaly Koronne: nie bez głowy przećie /
 do ktorey w pewnych sprawach / lub z Trybunału o-
 deślane / lub z drugich subseli wolne każdemu ode-
 vorem abo ná Seym: Zdanie bowiem
 głowy

glowy zwierzchniey za prawo vchodzi: A lub tey
abo owej stronie ciezkie abo lekkie / na tym przestac
musi. Przy głowie bowiem Rozum/Oczy/Uzy.

Rece tych Ramion dwoie: Jedna/Sprawie-
dliwosc y Esequitia. Zdrowie bowiem y Cälosc
Rzeczypospolitey tego potrzebnie/ aby zli karanie od
nosili/ dobrzy milosć y nagrode. Druga/ Obrona
dla granic Koronnych na Seymie vchwalona/ He-
tmani y żolnierze/ ktorzy Wrot Rzeczyposp: czyn-
nie/ pilnować/ a zdrowia/ cälosci/ iey pokonu/ pil-
nie strzedz mają: Militi enim, iako Attilius Consul
swoim powiedział/ non cum patria, sed pro patria pu-
gnandum est. A potrzebā/ aby te dwie rece potęzne
y mocne były: nie bez ramienia przecie/ nie bez glo-
wy: Kiedy bowiem ramiona zdrowe/ a tym wiecęy
głową; łacno reká na watlona y chora vleczona być
może/ ile gdzie sie Ciało wsztykto przyłoży do tego.
Alle gdzie ramiona zwatelia/ gdzież rece wlađać má-
ja: A zatym/ gdzież Głowa y Ciało wsztykto swan
kowac nie musi: Te zas/ kto potym vleczy: Wczas
rzeczom niebezpiecznym zabiegac ludzie madrzy rá-
dzią: a mowic nie każą/ non putaram. Bo podczas
y reká rece nie zfolguje/ kiedy sie vniemie.

Mogi tego Ciała y głowy/ ktoremi chodzą y
stoia/ jest żgodą y Milosć. Jedna Głowy samey
ku Stanom / y zas wzajemna Stanów ku Głowie:
Drugą między stany spolna: Gdzie bowiem stany
miedzy

24
miedzy sobę niesłowne / pewnie Rzeczypospolitey
Ciału y Główie chramac. Gdzieżas Główy / Ciało
y członki nie milnia / Stany Krola / & econtra,
tám uż Mäiestat Swantunie / Rzeczypospolita skry-
pi / a poddani by pięciu chodzą. Correlatiua te rze-
czy sobie być maja. A iako Bogá / tak Krola miło-
wać y bac sie wßystkim trzeba. Zgodá też miedzy
wßystkimi w iednym Ciele członków wßytkich być
ma: tak bowiem każde ciało dluo chodzi / y trwa-
łość bierze. Tych dwu rzeczy gdzie niemasz / na-
dzieie dobrey mało.

Były tego Ciałą y głowy / sa Unię y ziedno-
czenia Prouinciy / Księstw / Państw / żiem Koronie
podleglych / ktoremi by ogniwami Królestwo wßy-
tko spinane bywa. Jedna bowiem ziemia Króle-
stwa nie czyni. Sa przytym wßytkie zamki / twiera-
dze / dostatki y potrzeby woenne: Wiec y pacta con-
uenta, przymierza / pokoe / ugody z Pany postron-
nemi / które y Główie / y Ciało / y członki wßytkie
mocno krzepią. A im wiecey żył taki / tym cia-
ło wßytko y głowa poteżniejsza / silniejsza / y nieprzy-
jaćelowi straszniejsza. Im mniej / tym przedzej na-
lup y rzez podana.

Krew / ktorą sie po tych żywach przedkiem głow-
nych / potym Ciałą wßytkie rozchodzi: Jest wdzie-
chność prac / czynności / obmyślawania / starania / y
sobie niesfolgowania Mäiestatu Królewskiego: jest
Warunek

76
Wárunek obrázy do stoenistwa iego: Jest záchowánie w całości praw/przywilejów/wolności Koronnych/vinow/pak/ po koidw postronnich bez naruszenia. Jest nagroda zaśluzonym/zaplata y wdzięczność posług. A zátym wierność cała/poddanństwo życzliwe/postużenstwo o chotne/y po koy domowy.

Bolsadel tego Ciala y głowy/ sa wszystkie Królewstkie y Koronne dochody/publiczne y prywatne/tak stolowi Królewstkiemu/ako y potrzebom Koronnym należace: Podatki/župy/Cia/Oekonomiae/Pobory/y inſze prawem opisane: a przytym y chłopkowie poddani/ktorzy iako psczoly do vlá/wszystkie żywnośc głowie/ciału/członkom/wedlug potrzeby gotuia/y dodawaj. Tego gdzieby nie bylo/życby wszysko nie mogło.

Włosy/ sa Miasta Koronne/ich dostatki/ich bogaćtwá/ich ozdoby: ktoremi Korona wszyska ozdobie bierze/y gdzieby potrzeba gwałtowna przypadła/predki ratusz od nich mieć może: może też mieć y receptaculum pewne przed nieprzyjacielem/gdzieby gwałt. O te kto niedba/Rzeczypospolita nie miluje.

Duša tego Ciala y głowy/ sa Seymy/Práwa/Statutá/Constitucye/Vstawy Koronne/ktoremi wszyscy viuimus, mouemur, & sumus. Jednak bowiem od wszyskiego ciala/głowy y członków zgodnie stanowione bywaja/od wszyskich też zgodnie chowane być mając. Gwałcić y łamać ktore z tych authori-

authoritate priuata, iest gwałcie y łamāć głowe/ čia= 76
ło y członki własne/ aby wſytko martwiālo. Rząd=
dne iednak/y erequowane być māia. Gdzie bowiem
tego memaż/ tam boiázni niemaż.

Serce/ ktorym sam Pan Bog rządzi/ iest wiara
ku Bogu y Kościolowi jego. Dnięsie kto wiare/ pes=
wnie Króla w Tyrannie/ Korone w niewolią przed=
ko wprawi.

Kości/ które sa przybytkiem Duchá s. sa Sakrá=
menta s. sa māndaty Boże: iest posłuszeństwo Ko=
ścielne: Bez tych bowiem/ ani Dusza/ ani Ciało/
ani Głowa/ ani Członki/ dlużo żadnym sposobem
stać dobrze nie może.

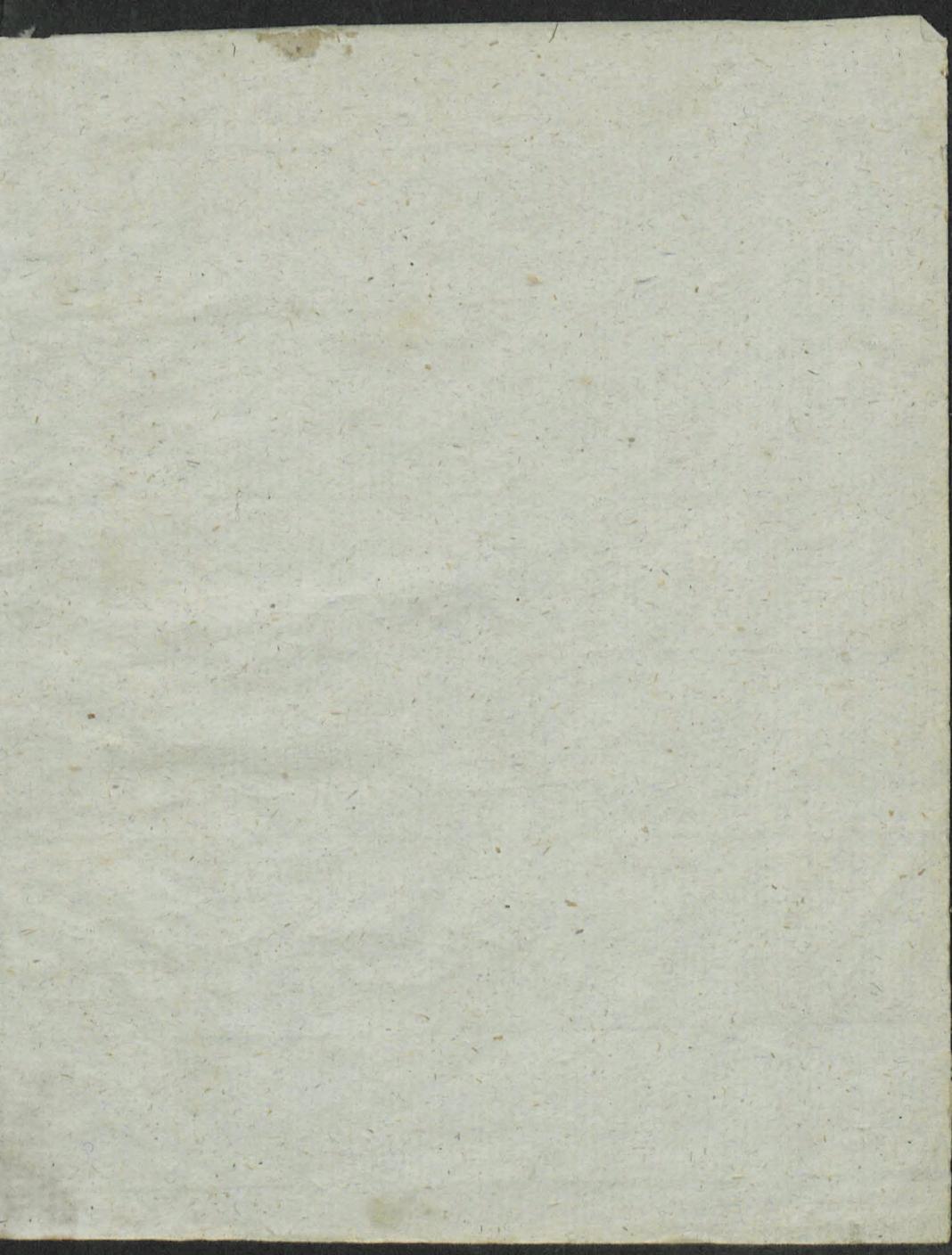
N to iest wzor y wyraz krótki Rze. sypospolitey
rządney: Jesliże ktoraz tych/lub z Głowy nad Cią=
ło/ lub z Ciąła nad Głowe wysadzić sie w czym/
abo z porządku swego wykroczyćby chciółka: pewnie
wſytko postanowienie ciatali skazi: skazi Króla iako
Głowe: skazi Rzeczypospolitej iako Ciało: skazi
czlonki wſytkie/ bez których ciasto wſytko być nie
może: náostatek samo zginać musi. Ramioná bo=
wiem Głowa nie sa/ ani sie nia czynić moga/ bo od
głowy pochodzą: Rece robić me māia/ aż im glos=
wą y ramioná pozwola. Głow też wiecę mieć y
czynić nad iedne nie przystoi/ y być nie może/ bo tego
porządek potoczny y własny z sobą nie niesie. Aby
też Oczy wſyma patrzaci/ Wſy oczyma słyszeć/ Język
temi obie-

temi obiemā gādāć/ ábo nogi/všy/iezyk mieć miály/
to rzechy niepodobne. Ražde z tych ma swoje po-
winności od głowy własie: y za głową/ y z głową/
y przy głowie wšystkie ida. Porzući kto y zaniedba
głowy/ sam siebie y ciała swego zaniedba: y taki iuż
nie jest własnym członkiem ciała y głowy iedney.
Głowa przy Ciele/ Ciało z Głową/ a członki wšy-
stkie przy tych obudwu/ całego człowieka czynią.
**Gdzie tych trzech części zupełnych/ całych/ zdrow-
wych/ wespólniemáš/ nie człowiek własny/
ale monstrum być musi.**

Vigilando, agendo, prouidendo quod possis,
Paratur è caelo fauor.

7578

8352

7678
Liu
8

